

Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități

Distrib.: generală
27 octombrie 2017

Originalul: limba engleză
Tradus și revizuit de IER
(ier.gov.ro)

Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități

Comentariul general nr. 5 (2017) privind viața independentă și integrarea în comunitate

I. Introducere

1. De-a lungul istoriei, persoanele cu dizabilități au fost private de posibilitatea de a face alegeri personale și de a exercita un control personal și individual în toate domeniile vieții lor. Multe dintre ele au fost considerate incapabile să trăiască independent în cadrul comunităților alese de ele. Măsurile de sprijin nu sunt disponibile sau sunt legate de anumite condiții de viață, iar infrastructura comunitară nu este concepută conform principiilor designului universal. Resursele sunt investite mai degrabă în instituții decât în crearea de condiții pentru a le permite persoanelor cu dizabilități să aibă o viață independentă în cadrul comunității. Consecințele acestei situații au fost abandonul, dependența de familie, instituționalizarea, izolarea și segregarea.
2. Articolul 19 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități recunoaște dreptul egal al tuturor persoanelor cu dizabilități la viață independentă și integrare în comunitate, având libertatea de a face alegeri și de a deține controlul asupra propriei vieți. Acest articol are la bază principiul fundamental al drepturilor omului potrivit căruia toate ființele umane se nasc egale în demnitate și drepturi și toate viețile au aceeași valoare.
3. Articolul 19 subliniază că persoanele cu dizabilități sunt subiecte de drept și titulare de drepturi. Principiile generale ale Convenției (articolul 3), în special respectarea demnității inalienabile, a autonomiei și a independenței individului [articolul 3 litera (a)] și participarea și integrarea deplină și efectivă în societate [articolul 3 litera (c)] constituie fundamentul dreptului la viață independentă și integrare în comunitate. Alte principii consacrate în Convenție sunt, de asemenea, esențiale pentru interpretarea și aplicarea articolului 19.
4. Viața independentă și viața incluzivă în cadrul comunității sunt idei care, din punct de vedere istoric, au apărut ca urmare a faptului că persoanele cu dizabilități și-au afirmat controlul asupra modului în care doresc să trăiască, concepând forme de sprijin care să contribuie la autonomia lor, cum ar fi asistența personală și solicitând ca facilitățile din cadrul comunității să fie conforme cu principiile designului universal.
5. În preambulul Convenției, statele părți recunosc că multe persoane cu dizabilități trăiesc în sărăcie și evidențiază necesitatea de a aborda problema impactului sărăciei asupra acestora. Costul excluderii sociale este unul ridicat, având în vedere că aceasta perpetuează dependența și, în consecință, constituie un obstacol în calea exercitării libertăților individuale. Excluziunea socială generează, de asemenea, stigmatizarea, segregarea și discriminarea persoanelor cu dizabilități, ceea ce le poate expune la violență, exploatare și abuz, pe lângă asocierea acestora cu stereotipuri negative care alimentează cercul vicios al marginalizării lor. Politicile și planurile de acțiune concrete în favoarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin promovarea dreptului acestora la o viață independentă (articolul 19),

constituie o modalitate rentabilă de a asigura exercitarea drepturilor acestora, o dezvoltare durabilă și reducerea sărăciei.

6. Prezentul comentariu general are ca scop asistarea statelor părți în punerea în aplicare a articolului 19 și îndeplinirea obligațiilor care le revin în temeiul Convenției. Acesta privește în primul rând obligația de a asigura fiecărei persoane exercitarea dreptului la viață independentă și integrare în comunitate, dar se referă și la alte dispoziții ale Convenției. Articolul 19 este unul dintre cele mai cuprinzătoare și mai intersectoriale articole ale Convenției și trebuie să fie considerat ca având un rol esențial în punerea deplină în aplicare a Convenției.

7. Articolul 19 implică drepturi civile și politice, precum și economice, sociale și culturale, și ilustrează interconexiunea, interdependența și indivizibilitatea tuturor drepturilor omului. Exercițarea efectivă a dreptului la viață independentă și integrare în comunitate presupune asigurarea respectării tuturor drepturilor economice, civile, sociale și culturale consacrate în această dispoziție. Legislația internațională în materia drepturilor omului impune obligații cu efect imediat și obligații care pot fi îndeplinite progresiv.¹ Realizarea deplină a drepturilor – indiferent dacă sunt în joc drepturi civile și politice sau sociale, economice și culturale – impune, de asemenea, schimbări structurale, care ar putea necesita o realizare în etape.

8. Articolul 19 reflectă diversitatea abordărilor culturale ale vieții umane și garantează că dispozițiile sale nu favorizează anumite norme și valori culturale. Viața independentă și integrarea în comunitate sunt principii de bază ale vieții umane, aplicabile în întreaga lume, inclusiv în contextul dizabilității. Acestea implică exercitarea de către fiecare persoană a libertății de alegere și de control asupra deciziilor care îi afectează viața, cu un nivel maxim de autodeterminare și interdependență în cadrul societății. Acest drept trebuie să fie exercitat efectiv în diferite contexte economice, sociale, culturale și politice. Dreptul la viață independentă și integrare în comunitate se referă la toate persoanele cu dizabilități, indiferent de rasă, culoare, origine, sex, statutul de femeie însărcinată și de mamă, starea civilă, situația familială sau profesională, identitatea de gen, orientarea sexuală, limbă, religie; opiniile politice sau de altă natură, originea națională, etnică, indigenă sau socială, statutul de migrant, de solicitant de azil sau de refugiat; apartenența la o minoritate națională, situația economică sau avere, starea de sănătate, predispoziția genetică sau de altă natură la anumite boli, naștere și vârstă, sau orice alt statut.

9. Dreptul prevăzut la articolul 19 este adânc înrădăcinat în legislația internațională în materia drepturilor omului. Articolul 29 alineatul (1) din Declarația Universală a Drepturilor Omului subliniază interdependența dintre dezvoltarea personală a unei persoane și aspectul social al apartenenței la comunitate: „Orice persoană are îndatoriri față de colectivitate, deoarece numai în cadrul acesteia este posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale.” Articolul 19 are rădăcinile în drepturile civile și politice, precum și drepturile economice, sociale și culturale: dreptul de a circula liber și de a-și alege liber reședința (articolul 12 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice) și dreptul la un nivel de trai suficient, inclusiv hrană, îmbrăcăminte și locuință suficiente (articolul 11 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale), și drepturile de bază în materie de comunicare constituie fundamentul dreptului la viață independentă și integrare în comunitate. Libertatea de circulație, un nivel de trai suficient, precum și capacitatea unei persoane de a înțelege și de a se face înțeleasă cu privire la preferințele, alegerile și deciziile sale constituie condiții indispensabile pentru demnitatea umană și libera dezvoltare a unei persoane.²

10. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei subliniază egalitatea dintre bărbat și femeie și condamnă discriminarea față de femei sub toate formele sale (articolul 1). Convenția reafirmă egalitatea femeii cu bărbatul în fața legii, inclusiv în

¹ A se vedea Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 3 (1990) privind natura obligațiilor statelor părți 3, pct. 1-2.

² A se vedea Declarația Universală a Drepturilor Omului, articolul 22; Comitetul pentru drepturile omului, Comentariul general nr. 27 (1997) privind libera circulație, pct. 1; Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 4 (1991) privind dreptul la o locuință adecvată, pct. 7.

ceea ce privește capacitatea juridică și posibilitățile de a exercita această capacitate [articolul 15 alineatul (2)]. De asemenea, solicită statelor părți să recunoască aceleași drepturi în ceea ce privește legislația referitoare la circulația persoanelor și libertatea de a-și alege reședința și domiciliul [articolul 15 alineatul (4)].

11. Articolul 9 alineatul (1) din Convenția cu privire la drepturile copilului impune statelor părți „[să vegheze] ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței acestora, exceptând situația în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și cu respectarea legilor și a procedurilor aplicabile, că această separare este în interesul suprem al copilului”. Statele părți la această convenție „vor acorda ajutor corespunzător părinților și reprezentanților legali ai copilului în exercitarea responsabilității care le revine în legătură cu creșterea copilului”, astfel cum se garantează la articolul 18 alineatul (2). În plus, articolul 20 alineatul (1) stabilește că „[c]opilul care este, temporar ori permanent, lipsit de mediul său familial sau care, pentru protejarea intereselor sale, nu poate fi lăsat în acest mediu are dreptul la protecție și asistență speciale din partea statului”, iar articolul 20 alineatul (2) că „statele părți, în conformitate cu legislația lor națională, vor asigura protecție alternativă pentru un astfel de copil”. Acordarea unei protecții alternative pe motiv de dizabilități ar fi discriminatorie.

12. În continuare, articolul 23 alineatul (1) stabilește că tuturor copiilor cu dizabilități trebuie să li se asigure o viață demnă, în condiții care să le asigure autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității. Comitetul pentru drepturile copilului și-a exprimat îngrijorarea cu privire la numărul mare de copii cu dizabilități plasați în instituții și a îndemnat statele părți ca, prin intermediul programelor de dezinstituționalizare, să sprijine acești copii pentru a le permite să trăiască în cadrul familiei restrânse, al familiei lărgite sau al unei familii/persoane care să îi primească în plasament.³

13. Egalitatea și nediscriminarea sunt principii fundamentale ale dreptului internațional în materia drepturilor omului și sunt consacrate în toate instrumentele de bază din domeniul drepturilor omului. În Comentariul general nr. 5 (1994) privind persoanele cu dizabilități, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale subliniază că „segregarea și izolarea prin impunerea unor bariere sociale” constituie forme de discriminare. De asemenea, acesta subliniază, în legătură cu articolul 11, că dreptul la un nivel de trai adecvat presupune nu doar accesul egal la hrană adecvată, o locuință accesibilă și îndeplinirea altor cerințe materiale de bază, ci și disponibilitatea unor servicii de sprijin și a unor dispozitive și tehnologii asistive care să respecte pe deplin drepturile omului ale persoanelor cu dizabilități.

14. Articolul 19 și conținutul prezentului comentariu general trebuie, de asemenea, să ghideze și să sprijine punerea în aplicare a Noii Agende Urbane adoptate în cadrul Conferinței Organizației Națiunilor Unite privind locuințele și dezvoltarea urbană durabilă (Habitat III), ca parte integrantă a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă și a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Noua Agendă Urbană pledează pentru o viziune a orașelor și a așezărilor umane potrivit căreia toate persoanele se pot bucura de drepturi și oportunități egale, prin promovarea unor orașe și așezări umane favorabile incluziunii, echitabile, sigure, sănătoase, accesibile, la prețuri accesibile, reziliente și durabile. În legătură cu articolul 19 din Convenție, obiectivul 10.2 din Obiectivele de dezvoltare durabilă, întărirea și promovarea incluziunii sociale, economice și politice a tuturor, și obiectivul 11.1, asigurarea accesului tuturor la locuințe adecvate, sigure și la prețuri accesibile, precum și la servicii accesibile, sunt deosebit de importante.

15. Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități a constatat că, în ultimul deceniu, s-au înregistrat progrese în ceea ce privește punerea în aplicare a articolului 19. Cu toate acestea, Comitetul observă un decalaj între obiectivele și spiritul articolului 19 și gradul de aplicare a acestuia. Printre obstacolele care mai trebuie depășite se numără următoarele:

(a) lipsirea de capacitate juridică, fie *de jure*, prin legi și practici oficiale, fie *de facto*, prin introducerea unui proces decizional susținut pentru deciziile referitoare la condițiile de viață;

³ A se vedea Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 9 (2006) privind drepturile copiilor cu dizabilități, pct. 47.

- (b) caracterul neadecvat al sistemelor de asistență socială și de protecție socială pentru asigurarea unei vieți independente în cadrul comunității;
- (c) caracterul neadecvat al cadrelor juridice și insuficiența alocărilor bugetare destinate furnizării de asistență personală și sprijin individualizat;
- (d) instituționalizarea, în sens fizic și în ceea ce privește dispozițiile care o reglementează, inclusiv cea a copiilor, și tratamentul forțat sub toate formele sale;
- (e) lipsa strategiilor și planurilor de dezinstituționalizare și a unor investiții continue în instituțiile de îngrijire;
- (f) atitudinile negative, stigmatizarea și stereotipizarea, care împiedică integrarea persoanelor cu dizabilități în comunitate și accesul acestora la asistența disponibilă;
- (g) concepțiile eronate cu privire la dreptul de a trăi independent în cadrul comunității;
- (h) lipsa unor servicii și facilități disponibile, acceptabile, rezonabile ca preț, accesibile și adaptabile, cum ar fi transportul, asistența medicală, școlile, spațiile publice, locuințele, teatrele, cinematografele, bunurile și serviciile și clădirile publice;
- (i) lipsa unor mecanisme de monitorizare adecvate pentru asigurarea punerii în aplicare adecvată a articolului 19, inclusiv participarea organizațiilor care reprezintă persoanele cu dizabilități;
- (j) integrarea insuficientă a aspectelor legate de dizabilități în alocările bugetare generale;
- (k) o descentralizare neadecvată, care are ca rezultat discrepanțe între autoritățile locale și șanse inegale de a trăi independent în cadrul comunității într-un stat parte.

II. Conținutul normativ al articolului 19

A. Definiții

16. În prezentul comentariu general se aplică următoarele definiții:

- (a) **Viață independentă.** Expresiile „viață independentă”/„a trăi independent” presupun faptul că persoanelor cu dizabilități li se oferă toate mijloacele necesare pentru a putea să-și exercite dreptul de a alege și controlul asupra propriei vieți și să ia toate deciziile referitoare la viața lor. Autonomia personală și autodeterminarea sunt fundamentale pentru o viață independentă, inclusiv accesul la transport, mijloace de informare și comunicare și asistență personală, alegerea locului de reședință, accesul la activități cotidiene, obiceiuri, un loc de muncă decent, relații personale, îmbrăcăminte, hrană, igienă și asistență medicală, activități religioase, activități culturale și drepturile sexuale și reproductive. Aceste aspecte sunt strâns legate de dezvoltarea identității și personalității unui individ: alegerile privind locul în care trăiește, persoanele cu care locuiește, hrana pe care o mănâncă, alegerea de a dormi până târziu sau de a merge la culcare târziu, de a petrece timpul în casă ori afară, de a folosi fața de masă și de a decora masa cu lumânări, de a adopta un animal de companie sau de a asculta muzică. Astfel de acțiuni, alegeri și decizii reflectă identitatea și personalitatea unui individ. Viața independentă este o parte esențială a autonomiei și libertății individului și nu înseamnă neapărat că acesta trăiește singur. De asemenea, această noțiune nu ar trebui interpretată exclusiv ca fiind capacitatea unei persoane de a desfășura singură activități zilnice, ci, mai degrabă, ar trebui considerată ca fiind libertatea de a face propriile alegeri și de a deține controlul asupra propriei vieți, în conformitate cu principiul respectării demnității inalienabile și a autonomiei individuale, astfel cum este consacrat la articolul 3 litera (a) din Convenție. Independența, ca expresie a autonomiei personale, presupune faptul că persoana cu dizabilități nu este lipsită de posibilitatea de a face alegeri și de a deține controlul asupra stilului de viață personal și a activităților sale cotidiene;
- (b) **Integrarea în comunitate.** Dreptul de a fi integrat în comunitate are legătură cu principiul participării și integrării depline și efective în societate, astfel cum este consacrat în special la articolul 3 litera (c) din Convenție. Acesta include o viață socială dezvoltată pe deplin și accesul la toate serviciile oferite publicului, precum și la serviciile de sprijin oferite

persoanelor cu dizabilități pentru a le permite participarea și integrarea deplină în toate aspectele vieții sociale. Aceste servicii pot fi legate, printre altele, de locuință, transport, cumpărături, educație, ocuparea forței de muncă, activități recreative și toate celelalte facilități și servicii oferite publicului, inclusiv rețelele sociale. Acest drept include și accesul la toate măsurile și evenimentele care țin de viața politică și culturală a comunității, cum ar fi întâlnirile publice, evenimentele sportive, festivalurile culturale și sărbătorile religioase, precum și orice altă activitate la care dorește să participe persoana cu dizabilități.

(c) **Condiții propice unei vieți independente.** Atât viața independentă, cât și integrarea în comunitate presupun condiții de viață care exclud orice formă de instituționalizare. A trăi independent nu înseamnă „doar” a locui într-o anumită clădire sau într-un anumit cadru, ci presupune, în primul rând, ca individul să nu își piardă autonomia și libertatea de a face alegeri personale, ca urmare a impunerii unui anumit stil de viață și a anumitor condiții de viață. Nici instituțiile mari, care găzduiesc peste o sută de rezidenți, nici centrele mai mici, care găzduiesc între cinci și opt persoane, și nici măcar locuințele individuale nu pot fi considerate cadre propice vieții independente dacă acestea includ alte elemente specifice instituțiilor sau instituționalizării. Deși instituțiile pentru persoane cu dizabilități pot să difere în ceea ce privește dimensiunea, denumirea și modul de organizare, acestea au anumite caracteristici comune, cum ar fi: obligația partajării asistențelor între mai multe persoane și influența inexistentă sau limitată care poate fi exercitată de persoanele cu dizabilități asupra persoanei a cărei asistență trebuie acceptată de acestea; izolarea și segregarea, în detrimentul unei vieți independente în cadrul comunității; lipsa controlului asupra deciziilor legate de viața de zi cu zi; lipsa posibilității de a alege persoanele cu care doresc să trăiască; impunerea unei rutine stricte, care nu ține seama de voința și preferințele personale; participarea la activități identice, desfășurate în același loc, de către un grup de persoane aflate în îngrijirea unei anumite autorități; o abordare paternalistă în ceea ce privește furnizarea de servicii; supravegherea regimului și condițiilor de viață; și, de regulă, un număr disproportionat de persoane cu dizabilități care trăiesc în același mediu. Instituțiile destinate persoanelor cu dizabilități le pot oferi acestora un anumit grad de libertate de alegere și de control, însă doar în anumite domenii ale vieții, iar acest aspect nu schimbă faptul că instituțiile implică segregarea persoanelor cu dizabilități. Prin urmare, politicile de dezinstituționalizare necesită punerea în aplicare a unor reforme structurale care nu se limitează la închiderea instituțiilor. Centrele, indiferent că sunt mari sau mici, sunt deosebit de dăunătoare pentru copii, întrucât ele nu pot înlocui nevoia lor de a crește în sânul unei familii. Chiar și structurile „de tip familial” sunt tot instituții și nu înlocuiesc îngrijirea de către o familie;

(d) **Asistență personală.** Expresia „asistență personală” se referă la serviciile de sprijin puse la dispoziția persoanelor cu dizabilități, care presupun o intervenție umană, se axează pe nevoile beneficiarilor, pot fi controlate de „beneficiari” și reprezintă un mijloc care le permite acestora să aibă o viață independentă. Deși această asistență personală poate lua diverse forme, există anumite elemente care o diferențiază de alte tipuri de asistență personală, și anume:

(i) Fondurile pentru asistența personală trebuie să fie furnizate pe baza unor criterii personalizate și să țină seama de standardele aplicabile în domeniul drepturilor omului legate de un loc de muncă decent. Fondurile sunt controlate de persoana cu dizabilități beneficiară și sunt alocate acesteia pentru a-i permite să plătească orice fel de asistență de care are nevoie. Valoarea finanțării se stabilește în urma unei evaluări a nevoilor individuale și în funcție de condițiile individuale de viață. Furnizarea de servicii personalizate nu trebuie să aibă drept consecință reducerea bugetului și/sau creșterea contribuției personale;

(ii) Furnizarea serviciilor trebuie să fie controlată de persoana cu dizabilități, ceea ce înseamnă că aceasta poate fie să contracteze serviciile în cauză de la o varietate de prestatori, fie să acționeze în calitate de angajator. Persoanele cu dizabilități au posibilitatea de a personaliza serviciile care le sunt furnizate, adică pot să le conceapă și să decidă cine le furnizează, cum, când, unde și în ce fel sunt furnizate, precum și să dea instrucțiuni prestatorilor de servicii;

(iii) Asistența personală presupune o relație directă, de tip unu la unu. Asistenții personali trebuie să fie recrutați, instruiți și supravegheați de persoana care beneficiază de asistență personală. Asistenții personali nu ar trebui să fie „partajați” fără

consimțământul deplin și liber al persoanei care beneficiază de asistență personală. Partajarea asistențelor personali implică riscul limitării și împiedicării participării voluntare și spontane a persoanei cu dizabilități la viața comunității;

(iv) Gestionarea de către beneficiar a serviciilor furnizate. Persoanele cu dizabilități care au nevoie de asistență personală au libertatea de a alege gradul de control personal pe care doresc să îl exercite asupra prestării de servicii, în funcție de condițiile de viață și de preferințele acestora. Chiar dacă persoana cu dizabilități nu își asumă rolul de „angajator” și contractează serviciile de care are nevoie, aceasta rămâne întotdeauna în centrul deciziilor legate de asistența oferită, persoana căreia trebuie să i se adreseze orice întrebări și ale cărei preferințe individuale trebuie respectate. Controlul asistenței personale poate fi exercitat prin intermediul procesului decizional susținut.

17. Furnizorii de servicii de sprijin descriu adesea în mod eronat serviciile lor, folosind expresii precum „viață independentă” sau „viața în comunitate”, precum și „asistență personală”, deși, în practică, astfel de servicii nu îndeplinesc cerințele impuse la articolul 19. Ofertele de „pachete de soluții” obligatorii, care, printre altele, condiționează accesul la un anumit serviciu de furnizarea unui alt serviciu, care impun condiția ca două sau mai multe persoane să locuiască împreună sau care pot fi furnizate numai în cadrul anumitor condiții de viață, nu respectă dispozițiile articolului 19. Noțiunea de asistență personală care presupune faptul că persoana cu dizabilități nu exercită pe deplin controlul asupra deciziilor și acțiunilor sale și asupra propriei vieți, trebuie considerată ca fiind neconformă cu articolul 19. Persoanele cu nevoi complexe de comunicare, inclusiv cele care utilizează mijloace de comunicare informală (și anume, comunicarea nescrisă și non-verbală, inclusiv prin expresii faciale, gestică și vocalizare) trebuie să beneficieze de servicii de suport adecvate, care să le permită să-și dezvolte și să-și comunice instrucțiunile, deciziile, alegerile și/sau preferințele și să obțină recunoașterea și respectarea lor.

B. Articolul 19, teza introductivă

18. Articolul 19 reafirmă principiul nediscriminării și recunoașterea dreptului egal al persoanelor cu dizabilități la viață independentă și integrare în comunitate. Pentru realizarea dreptului de a trăi independent, de a avea aceeași libertate de alegere ca orice altă persoană și de a fi integrat în comunitate, statele părți trebuie să ia măsuri eficiente și adecvate pentru a facilita exercitarea deplină a acestui drept și participarea și integrarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate.

19. Articolul 19 include două noțiuni, care sunt menționate în mod clar doar în titlul său: dreptul la viață independentă și integrare în comunitate. În timp ce dreptul la viață independentă implică o dimensiune individuală și se referă la dreptul unei persoane de a se emancipa fără să i se refuze accesul și să fie privată de oportunități, dreptul la integrare în comunitate implică o dimensiune socială, și anume dreptul pozitiv de a crea medii favorabile incluziunii. Dreptul consacrat la articolul 19 acoperă ambele noțiuni.

20. Articolul 19 se referă în mod explicit la toate persoanele cu dizabilități. Nici lipsirea totală sau parțială de capacitate juridică, indiferent de „gradul” acesteia, nici amploarea măsurilor de sprijin necesare nu pot fi invocate pentru a nega sau limita dreptul persoanelor cu dizabilități la independență și de a trăi independent în comunitate.

21. De multe ori, statele părți consideră că instituționalizarea este singura soluție, atunci când se apreciază că serviciile personale de care au nevoie persoanele cu dizabilități au o amploare și o complexitate ridicate și, mai ales, sunt „prea costisitoare”, sau atunci când persoana cu dizabilități este considerată „incapabilă” să trăiască în afara unui cadru instituțional. Persoanele cu dizabilități intelectuale, în special cele cu nevoi complexe în materie de comunicare, printre altele, sunt adesea considerate incapabile să trăiască în afara unei instituții. Acest raționament este contrar articolului 19, care extinde dreptul de a trăi independent și de a fi integrat în comunitate la toate persoanele cu dizabilități, indiferent de capacitatea lor intelectuală, de gradul lor de autonomie sau de serviciile de sprijin de care au nevoie.

22. Toate persoanele cu dizabilități ar trebui să fie libere să aleagă să aibă o viață activă și să aparțină culturilor alese de ele și trebuie să aibă același grad de libertate de alegere și de control asupra vieții lor ca și ceilalți membri ai comunității. Viața independentă nu este compatibilă cu promovarea unui stil de viață individual „predefinit”. Tinerii cu dizabilități nu ar trebui forțați să trăiască în medii destinate persoanelor în vârstă cu dizabilități și viceversa.

23. Persoanele cu dizabilități sunt titulare de drepturi și beneficiază de protecție egală în temeiul articolului 19, indiferent de gen. Ar trebui luate toate măsurile adecvate pentru a asigura dezvoltarea deplină, progresul și emanciparea femeilor. Persoanele lesbiene, homosexuale, bisexuale, transgen și intersexuale cu dizabilități trebuie să beneficieze de protecție egală în temeiul articolului 19 și, prin urmare, relațiile lor personale trebuie să fie respectate. În plus, dreptul de a trăi independent și de a fi integrat în comunitate include protecția persoanelor cu dizabilități, indiferent de grupa de vârstă, grupul etnic, casta inferioară, minoritatea lingvistică și/sau religioasă de care aparțin, precum și a celor cu statutul de migrant, solicitant de azil și refugiat.

C. Articolul 19 litera (a)

24. Posibilitatea unei persoane de a alege și de a decide cum, unde și cu cine să trăiască este elementul central al dreptului la viață independentă și integrare în comunitate. Prin urmare, alegerea individuală nu se limitează la locul de reședință, ci include toate aspectele vieții unei persoane: programul și rutina zilnice, precum și modul și stilul de viață ale unei persoane, atât în sfera privată, cât și în cea publică, în fiecare zi și pe termen lung.

25. De multe ori, persoanele cu dizabilități nu își pot exercita dreptul de a alege, întrucât nu dispun de opțiuni din care să poată alege. Aceasta este situația, de exemplu, în cazul în care singura opțiune este sprijinul informal din partea familiei, în cazul în care nu sunt disponibile servicii de sprijin în afara instituțiilor, în cazul în care nu poate fi asigurată o locuință sau nu sunt furnizate servicii de sprijin în cadrul comunității și în cazul în care serviciile de sprijin pot fi oferite doar în cadrul unor structuri rezidențiale specifice, cum ar fi centrele sau instituțiile destinate persoanelor cu dizabilități.

26. În plus, este posibil ca persoanele cu dizabilități să nu aibă posibilitatea să-și exercite dreptul de a face alegeri personale din cauza lipsei de informații accesibile cu privire la diversele opțiuni disponibile și/sau a restricțiilor legale care decurg din legile privind tutela, precum și a normelor sau deciziilor juridice similare care nu le permit persoanelor cu dizabilități să-și exercite capacitatea juridică. Chiar dacă nu există legi care să restrângă drepturile persoanelor cu dizabilități, uneori, alți actori, cum ar fi membrii familiei, îngrijitorii sau autoritățile locale, controlează și restricționează alegerile unei persoane, luând decizii în locul acesteia.

27. Personalitatea juridică și capacitatea de a sta în judecată sunt fundamentale pentru realizarea dreptului persoanelor cu dizabilități la viață independentă în cadrul comunității. Prin urmare, articolul 19 este legat de recunoașterea și exercitarea personalității juridice și capacității juridice, astfel cum sunt consacrate la articolul 12 din Convenție și cum sunt explicate mai detaliat în Comentariul general nr. 1 (2014) al Comitetului privind recunoașterea egală în fața legii. În plus, această dispoziție este legată de interzicerea absolută a detenției pe motive de dizabilitate, astfel cum este consacrată la articolul 14 și dezvoltată în orientările corespunzătoare.⁴

D. Articolul 19 litera (b)

28. Serviciile de sprijin personalizate trebuie considerate mai degrabă un drept decât o formă de îngrijire medicală, de asistență socială sau de caritate. Pentru multe persoane cu dizabilități, accesul la o gamă de servicii de sprijin individualizate constituie o condiție prealabilă pentru o viață independentă în cadrul comunității. Persoanele cu dizabilități au dreptul de a alege serviciile și furnizorii de servicii în funcție de nevoile și preferințele lor

⁴ Orientări privind dreptul persoanelor cu dizabilități la libertate și siguranță (A/72/55, anexă).

personale, iar serviciile de sprijin individualizate ar trebui să fie suficient de flexibile pentru a se adapta la cerințele „utilizatorilor”, și nu invers. În consecință, statele părți au obligația de a se asigura că există un număr suficient de specialiști calificați, capabili să identifice soluții concrete pentru depășirea barierelor din calea unei vieți independente în cadrul comunității, în conformitate cu cerințele și preferințele fiecărei persoane.

29. Litera (b) specifică diverse servicii individualizate care se încadrează în categoria serviciilor de sprijin. Acestea nu se limitează la serviciile oferite la domiciliu, ci trebuie să poată fi extinse și la domeniile ocupării forței de muncă, educației și participării politice și culturale, serviciile pentru sprijinirea părinților și consolidarea legăturilor dintre membrii și rudele familiei și alte persoane, serviciile care sprijină participarea la viața politică și culturală, interesele persoanelor cu dizabilități și activitățile recreative desfășurate de acestea, precum și serviciile care oferă sprijin pentru călătorii și petrecerea timpului liber.

30. Deși denumirea, tipul sau natura serviciilor de sprijin individualizate pot varia în funcție de particularitățile culturale, economice și geografice ale statului parte, toate serviciile de sprijin trebuie să fie concepute pentru a le permite persoanelor cu dizabilități să trăiască în cadrul comunității, prevenind izolarea și segregarea lor de ceilalți, fiind necesar ca, în practică, acestea să fie adaptate pentru a îndeplini acest obiectiv. Este important ca scopul acestor servicii de sprijin să fie asigurarea integrării depline în comunitate a persoanelor cu dizabilități. Prin urmare, articolul 19 litera (b) interzice orice tip de servicii de sprijin furnizate în cadrul unor instituții și care implică o segregare și limitează autonomia personală a acestora.

31. De asemenea, este necesar să se țină seama de faptul că toate serviciile de sprijin trebuie să fie concepute și furnizate într-o manieră care să contribuie la îndeplinirea obiectivului general al normei: integrarea și participarea deplină, personalizată, liber aleasă și efectivă, precum și o viață independentă.

E. Articolul 19 litera (c)

32. Serviciile și facilitățile menționate în această parte a articolului se referă la serviciile de sprijin care nu sunt destinate în mod special persoanelor cu dizabilități și la facilitățile puse la dispoziția populației generale din comunitate. Ele acoperă o gamă largă de servicii, cum ar fi locuințele, bibliotecile publice, spitalele, școlile, mijloacele de transport, magazinele, piețele, muzeele, internetul, rețelele sociale, și facilități și servicii similare. Acestea trebuie să fie disponibile, universal accesibile, acceptabile și adaptabile pentru toate persoanele cu dizabilități din cadrul comunității.

33. Accesibilitatea facilităților, bunurilor și serviciilor comunitare, precum și exercitarea dreptului la locuri de muncă, o educație și o asistență medicală incluzive și accesibile, sunt condiții esențiale pentru integrarea persoanelor cu dizabilități în comunitate și participarea lor la viața acesteia. Diverse programe de dezinstituționalizare au arătat că închiderea instituțiilor specializate, indiferent de dimensiunea acestora și de modalitățile de reintegrare în comunitate a persoanelor pe care le găzduiesc, nu este suficientă în sine pentru realizarea acestor obiective. Astfel de reforme trebuie să fie însoțite de programe cuprinzătoare de servicii și de dezvoltare comunitară, inclusiv programe de creștere a gradului de conștientizare. Reformele structurale menite să îmbunătățească accesibilitatea globală în cadrul comunității pot să reducă cererea de servicii destinate în mod specific persoanelor cu dizabilități.

34. În ceea ce privește domeniul de aplicare material, articolul 19 privește accesul la locuințe sigure și adecvate, servicii individualizate și facilități și servicii comunitare. Accesul la locuințe implică posibilitatea de a trăi în comunitate în condiții de egalitate cu ceilalți. Articolul 19 nu este pus în aplicare în mod corespunzător în cazul în care persoanelor cu dizabilități le sunt furnizate locuințe doar în anumite zone prevăzute în acest scop și dacă acestea sunt nevoite să locuiască în aceeași clădire, în același complex sau în același cartier. Este necesar să se asigure un număr suficient de locuințe accesibile, în care persoanele cu dizabilități să poată locui, singure sau împreună cu familia, și care să fie localizate în toate zonele geografice, pentru a le permite acestora să își exercite dreptul de a-și alege locul de reședință. În acest scop, este necesar să fie construite noi clădiri rezidențiale accesibile și să

fie reamenajate și modernizate structurile rezidențiale existente astfel încât să fie îmbunătățită accesibilitatea acestora. În plus, locuințele trebuie să fie aibă un preț accesibil pentru persoanele cu dizabilități.

35. Serviciile de sprijin trebuie să fie disponibile în zone geografice accesibile în condiții sigure din punct de vedere fizic și la distanțe rezonabile față de domiciliu, pentru toate persoanele cu dizabilități care trăiesc în zone urbane sau rurale. Acestea trebuie să aibă un cost rezonabil, accesibil inclusiv pentru persoanele cu venituri mici. De asemenea, acestea trebuie să fie acceptabile, ceea ce înseamnă că trebuie să respecte nivelurile standard de calitate și să țină seama de genul, vârsta și cultura persoanelor cu dizabilități.

36. Dacă serviciile de sprijin personalizate nu le oferă persoanelor cu dizabilități posibilitatea de a face alegeri personale și de a exercita pe deplin controlul asupra propriilor decizii și acțiuni, înseamnă că acestea nu le permit să aibă o viață independentă în cadrul comunității. Deseori, persoanelor cu dizabilități le sunt oferite servicii de sprijin combinate cu servicii rezidențiale [servicii de sprijin pentru locuință] (sub forma unui „pachet de servicii”), pornind de la ideea de a asigura eficiența costurilor. Totuși, în afara faptului că acest argument nu este în mod necesar întemeiat din punct de vedere economic, aspectele legate de eficiența costurilor nu trebuie să prevaleze asupra principiului fundamental al drepturilor omului aflat în joc. Ca regulă generală, persoanele cu dizabilități nu ar trebui să fie obligate să partajeze serviciile de asistență personală și asistenții personali; această soluție ar trebui să fie adoptată numai cu acordul lor deplin și liber. Posibilitatea de a alege este unul dintre cele trei elemente-cheie ale dreptului la viață independentă și integrare în comunitate.

37. Dreptul la servicii de sprijin oferite în condiții de egalitate corespunde obligației de a asigura participarea și implicarea persoanelor cu dizabilități în procesele legate de facilitățile și serviciile comunitare, pentru a garanta că acestea țin seama de nevoile specifice ale persoanelor cu dizabilități, sunt adaptate la genul și vârsta utilizatorilor și sunt puse la dispoziție pentru a permite participarea spontană a persoanelor cu dizabilități la viața comunității. În ceea ce îi privește pe copii, esența dreptului la viață independentă și integrare în comunitate presupune dreptul de a crește într-o familie.

F. Elementele de bază

38. Comitetul consideră că este important să se identifice elementele de bază ale articolului 19, pentru a asigura furnizarea de către fiecare stat parte a unui nivel minim de sprijin standardizat, suficient pentru a permite exercitarea dreptului la viață independentă și integrare în comunitate. Statele părți ar trebui să se asigure că elementele esențiale ale articolului 19 sunt respectate întotdeauna, în special în perioade de criză financiară sau economică. Aceste elemente esențiale sunt:

- (a) garantarea dreptului la capacitate juridică al tuturor persoanelor cu dizabilități, indiferent de deficiențele acestora, în conformitate cu Comentariul general nr. 1 al Comitetului, pentru a putea decide unde, cu cine și cum să trăiască;
- (b) asigurarea nediscriminării în ceea ce privește accesul la locuințe, inclusiv în privința aspectelor venitului și accesibilității, precum și adoptarea unor reglementări obligatorii în domeniul construcțiilor, care să permită accesul la locuințe noi și renovate;
- (c) elaborarea unui plan de acțiune concret pentru a le permite persoanelor cu dizabilități să aibă o viață independentă în cadrul comunității, inclusiv luarea de măsuri pentru a facilita furnizarea unor servicii de sprijin formale în acest scop, astfel încât sprijinul informal furnizat de familii, de exemplu, să nu fie singura opțiune;
- (d) dezvoltarea și punerea în aplicare a unor legi, planuri și orientări referitoare la cerințele de accesibilitate pentru serviciile generale de bază, precum și monitorizarea punerii lor în aplicare și sancționarea nerespectării acestora, cu scopul de a asigura egalitatea în societate, inclusiv accesul persoanelor cu dizabilități la rețelele sociale, și pentru a asigura dobândirea de competențe adecvate în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor, pentru a permite dezvoltarea unor astfel de tehnologii, inclusiv pe baza principiilor designului universal, și pentru a garanta protejarea lor;

- (e) elaborarea unui plan de acțiune concret și luarea de măsuri în vederea dezvoltării și punerii în aplicare a unor servicii de sprijin de bază individualizate, nepartajate, bazate pe drepturile omului și specifice persoanelor cu dizabilități, precum și a altor forme de servicii;
- (f) asigurarea menținerii progreselor realizate în ceea ce privește punerea în aplicare a conținutului articolului 19, cu excepția cazului în care astfel de măsuri au fost justificate în mod corespunzător și sunt conforme cu dreptul internațional;
- (g) colectarea sistematică de date cantitative și calitative cu privire la persoanele cu dizabilități, inclusiv cu privire la persoanele care încă trăiesc în instituții specializate;
- (h) utilizarea tuturor formelor de finanțare disponibile, inclusiv finanțare regională și fondurile destinate cooperării pentru dezvoltare, pentru a dezvolta servicii incluzive și accesibile de sprijinire a unei vieți independente.

III. Obligațiile statelor părți

39. Obligațiile statelor părți trebuie să țină seama de natura drepturilor omului, fie că este vorba despre drepturi absolute și imediat aplicabile (drepturi civile și politice) sau drepturi aplicabile în mod progresiv (drepturi economice, sociale și culturale). Articolul 19 litera (a), referitor la dreptul unei persoane de a-și alege locul de reședință și de a decide unde, cum și cu cine să trăiască, este imediat aplicabil, deoarece este un drept civil și politic. Articolul 19 litera (b), referitor la dreptul de acces la servicii de sprijin individualizate și evaluate, este un drept economic, social și cultural. Articolul 19 litera (c), privind dreptul de acces la facilități și servicii, se numără printre drepturile economice, sociale și culturale, întrucât multe servicii generale, cum ar fi tehnologii ale informației și comunicațiilor, site-uri web, rețele sociale, cinematografe, parcuri publice, teatre și facilități sportive accesibile, servesc unor scopuri atât sociale, cât și culturale. Realizarea progresivă a acestor drepturi presupune obligația imediată de a concepe și adopta strategii concrete și planuri de acțiune și de a aloca resursele necesare pentru a dezvolta servicii de sprijin, precum și pentru a garanta că serviciile generale, atât cele existente, cât și cele noi, devin incluzive pentru persoanele cu dizabilități.
40. Obligația de a respecta aceste drepturi nu este doar o obligație negativă; aspectul său pozitiv impune statelor părți să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că niciunul dintre drepturile consacrate la articolul 19 nu este încălcat de stat sau de entități private.
41. Pentru realizarea progresivă a drepturilor economice, sociale și culturale, statele părți trebuie să ia măsuri recurgând la toate resursele de care dispun.⁵ Aceste măsuri trebuie luate imediat sau într-o perioadă de timp rezonabil de scurtă. Astfel de măsuri ar trebui să fie deliberate, concrete și țintite și să implice utilizarea tuturor mijloacelor adecvate.⁶ Realizarea sistematică a dreptului la o viață independentă în comunitate impune schimbări structurale. În special, acest lucru se aplică dezinstituționalizării sub toate formele sale.
42. Statele părți au obligația imediată de a iniția un proces de planificare strategică, cu termene și resurse adecvate, în consultare strânsă și respectuoasă cu organizațiile care reprezintă persoanele cu dizabilități, pentru a înlocui orice mediu instituționalizat cu servicii de sprijinire a unei vieți independente. Marja de apreciere de care dispun statele părți privește punerea în aplicare a programelor, dar nu și chestiunea dezinstituționalizării. Statele părți ar trebui să elaboreze planuri de tranziție, în consultare directă cu persoanele cu dizabilități, prin intermediul organizațiilor care le reprezintă, pentru a asigura integrarea deplină a persoanelor cu dizabilități în comunitate.
43. Atunci când un stat parte dorește să introducă măsuri regresive cu privire la articolul 19, de exemplu ca răspuns la o criză economică sau financiară, acesta este obligat să

⁵ A se vedea articolul 2 alineatul (1) din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și articolul 4 alineatul (2) din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

⁶ A se vedea Comentariul general nr. 3 al Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale, pct. 2.

demonstreze că astfel de măsuri sunt temporare, necesare și nediscriminatorii și că respectă obligațiile sale fundamentale.⁷

44. Obligația realizării progresive implică, de asemenea, prezumția potrivit căreia nu vor fi luate măsuri regresive în ceea ce privește exercitarea drepturilor economice, sociale și culturale. Astfel de măsuri privează persoanele cu dizabilități de exercitarea deplină a dreptului la viață independentă și integrare în comunitate. În consecință, măsurile regresive constituie o încălcare a articolului 19.

45. Statelor părți le este interzis să ia măsuri regresive în ceea ce privește obligațiile fundamentale minime legate de dreptul la viață independentă și integrare în comunitate, astfel cum sunt enunțate în prezentul comentariu general.

46. Statele părți au obligația imediată de a elimina discriminarea împotriva persoanelor sau grupurilor de persoane cu dizabilități și de a garanta dreptul lor la viață independentă și la integrare în comunitate în condiții de egalitate. Pentru a face acest lucru, statele părți trebuie să abroge sau să reformeze politicile, legile și practicile care împiedică persoanele cu dizabilități, de exemplu, să își aleagă locul de reședință, să obțină o locuință accesibilă și la un cost rezonabil, să închirieze o locuință sau să aibă acces la astfel de facilități și servicii destinate populației generale, în funcție de nevoile acestora pentru o viață independentă. De asemenea, obligația de a asigura adaptări rezonabile [articolul 5 alineatul (3)] nu poate fi realizată în mod progresiv.

A. Obligația de a respecta

47. Obligația de a respecta dreptul la viață independentă și integrare în comunitate impune ca statele părți să se abțină de la ingerințe, directe sau indirecte, în exercitarea individuală a acestui drept, sau de a-l limita în vreun fel. Statele părți nu ar trebui să limiteze sau să împiedice accesul niciunei persoane la o viață independentă în comunitate, inclusiv prin legi care limitează, direct sau indirect, autonomia persoanelor cu dizabilități sau posibilitățile acestora de a-și alege locul de reședință sau de a decide unde, cum și cu cine să trăiască. Statele părți ar trebui să reformeze legile care împiedică exercitarea drepturilor consacrate la articolul 19.

48. Obligația impune, de asemenea, ca statele părți să abroge legile și politicile și să desființeze structurile care mențin și creează bariere în calea accesului la serviciile de sprijin, precum și la facilitățile și serviciile destinate populației generale, și să se abțină de la adoptarea unor astfel de legi și politici, și de la instituirea unor astfel de structuri. Aceasta implică, de asemenea, obligația de a elibera toate persoanele care sunt internate împotriva voinței lor în instituții de sănătate mintală sau care fac obiectul altor forme de privare de libertate, destinate persoanelor cu dizabilități. Aceasta include, de asemenea, interzicerea tuturor formelor de tutelă și obligația de a înlocui procesul decizional prin substituție cu mecanisme alternative de asistență pentru luarea unei decizii.

49. Respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități prevăzute la articolul 19 presupune că statele părți trebuie să elimine progresiv instituționalizarea. Statele părți nu pot să construiască nicio instituție nouă și nici să renoveze instituțiile vechi, cu excepția cazului în care trebuie luate măsuri urgente pentru a proteja siguranța fizică a rezidenților. Ar trebui ca instituțiile existente să nu fie extinse, să nu mai fie primiți noi rezidenți atunci când pleacă cei deja existenți și să nu se mai creeze medii de viață de tip „satelit”, care au în centru o instituție, adică locuințe care în aparență sunt autonome (apartamente sau locuințe individuale), dar, în realitate, au legătură cu o instituție.

⁷ Scrisoarea din 16 mai 2012, adresată de Președintele Comitetului pentru drepturile economice, sociale și culturale statelor părți la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, disponibilă la adresa http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCESCR%2fSUS%2f6395&Lang=en.

B. Obligația de a proteja

50. Obligația de a proteja impune ca statele părți să ia măsuri pentru a împiedica ingerințele directe sau indirecte ale membrilor familiei și terților în exercitarea dreptului la viață independentă și integrare în comunitate. Obligația de a proteja impune ca statele părți să instituie și să pună în aplicare legi și politici care le interzic membrilor familiei și terților, furnizorilor de servicii, proprietarilor de terenuri sau prestatorilor de servicii generale să aibă un comportament care subminează exercitarea deplină a dreptului la viață independentă și integrare în comunitate.

51. Statele părți ar trebui să se asigure că fondurile publice sau private nu sunt cheltuite pentru întreținerea, renovarea, construirea instituțiilor sau crearea oricărei forme de plasament sau instituționalizare. În plus, statele părți trebuie să se asigure că nu sunt înființate instituții private sub aparența asigurării „vieții în comunitate”.

52. Suportul oferit ar trebui să se bazeze întotdeauna pe cerințele individuale ale persoanelor cu dizabilități și nu pe interesele furnizorului de servicii. Statele părți ar trebui să instituie mecanisme de monitorizare a furnizorilor de servicii, să adopte măsuri care să protejeze persoanele cu dizabilități, pentru ca acestea să nu fie ascunse de familie sau izolate în instituții, și care să garanteze că copiii nu sunt abandonați sau instituționalizați pe motive de dizabilitate, precum și să instituie mecanisme adecvate de identificare a situațiilor în care persoanele cu dizabilități sunt supuse unor acte de violență de către terți. Statele părți ar trebui, de asemenea, să interzică directorilor și/sau administratorilor instituțiilor rezidențiale să devină tutori ai rezidenților.

53. Obligația de a proteja include, de asemenea, interzicerea practicilor discriminatorii, cum ar fi excluderea persoanelor sau a grupurilor de la furnizarea anumitor servicii. Statele părți ar trebui să interzică și să împiedice terții să impună bariere practice sau procedurale în calea unei vieți independente și integrării în comunitate, de exemplu garantând că serviciile furnizate asigură exercitarea dreptului la o viață independentă în comunitate și că persoanelor cu dizabilități nu li se refuză posibilitatea de a închiria o locuință sau că acestea nu sunt dezavantajate pe piața locuințelor. Serviciile generale deschise publicului, cum ar fi bibliotecile, piscinele, parcurile/spațiile publice, magazinele, oficiile poștale și cinematografele, trebuie să fie accesibile și să răspundă nevoilor persoanelor cu dizabilități, astfel cum se prevede în Comentariul general nr. 2 (2014) al Comitetului privind accesibilitatea.

C. Obligația de a asigura exercitarea

54. Obligația de a asigura exercitarea dreptului la viață independentă și integrare în comunitate impune ca statele să promoveze, să faciliteze și să adopte măsuri legislative, administrative, bugetare, judiciare, programatice, de promovare și de altă natură care să asigure realizarea deplină a dreptului la viață independentă și integrare în comunitate, astfel cum este consacrat în Convenție. Obligația de a asigura exercitarea acestui drept impune, de asemenea, ca statele părți să ia măsuri de eliminare a obstacolelor de ordin practic din calea realizării depline a dreptului la viață independentă și integrare în comunitate, cum ar fi inaccesibilitatea locuințelor, accesul limitat la serviciile de sprijin pentru persoanele cu dizabilități, inaccesibilitatea facilităților, bunurilor și serviciilor din comunitate și prejudecățile față de persoanele cu dizabilități.

55. Statele părți ar trebui să furnizeze membrilor familiei persoanelor cu dizabilități mijloacele necesare pentru a-și sprijini rudele cu dizabilități să își exercite dreptul la viață independentă și integrare în comunitate.

56. Atunci când pun în aplicare legile, politicile și programele, statele părți trebuie să consulte îndeaproape și să implice activ persoane cu diverse tipuri de dizabilități, prin intermediul organizațiilor care le reprezintă, în privința tuturor aspectelor legate de viața independentă în comunitate, în special atunci când dezvoltă servicii de sprijin și investesc resurse în aceste servicii de sprijin în cadrul comunității.

57. Statele părți trebuie să adopte o strategie de dezinstituționalizare și un plan concret de acțiune în acest sens. Acestea ar trebui să includă obligația de a pune în aplicare reforme structurale, de a îmbunătăți accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în cadrul comunității și de a crește nivelul de conștientizare al întregii populații cu privire la integrarea persoanelor cu dizabilități în cadrul comunității.

58. Dezinstituționalizarea necesită, de asemenea, o transformare sistemică, ce include închiderea instituțiilor și eliminarea reglementărilor privind instituționalizarea, în cadrul unei strategii globale care include stabilirea unei game de servicii de sprijin personalizate, inclusiv planuri de tranziție individualizate, însoțite de bugete și calendare, precum și servicii de sprijin incluzive. Prin urmare, este necesară o abordare coordonată și interministerială, care să asigure punerea în aplicare a reformelor, alocarea bugetelor și realizarea schimbărilor de atitudine și comportament necesare, la toate nivelurile și în toate sectoarele administrației publice, în special la nivelul autorităților locale.

59. Cheltuielile legate de dizabilități trebuie să fie acoperite de programele și prestațiile de sprijinire a vieții independente în comunitate. În plus, pentru a asigura dezinstituționalizarea, este esențial să se pună la dispoziție un număr suficient de locuințe accesibile și la prețuri rezonabile, inclusiv locuințe pentru familii. De asemenea, este important ca accesul la locuințe să nu fie condiționat de cerințe care implică reducerea autonomiei și independenței persoanelor cu dizabilități. Clădirile și spațiile deschise publicului și toate mijloacele de transport trebuie să fie proiectate astfel încât să răspundă nevoilor tuturor persoanelor cu dizabilități. Statele părți trebuie să ia măsuri deliberate și imediate pentru realocarea fondurilor în vederea realizării dreptului persoanelor cu dizabilități la viață independentă în comunitate.

60. Serviciile de sprijin pentru persoanele cu dizabilități trebuie să fie disponibile, accesibile, cu un cost rezonabil, acceptabile și adaptabile pentru toate persoanele cu dizabilități și să țină seama de diferitele condiții de viață, cum ar fi venitul individual sau familial, precum și caracteristicile individuale, precum sexul, vârsta, originea națională sau etnică și identitatea lingvistică, religioasă, sexuală și/sau de gen. Modelul de abordare a dizabilității axat pe drepturile omului nu permite excluderea persoanelor cu dizabilități din niciun motiv, inclusiv în ceea ce privește natura și numărul de servicii de sprijin de care au nevoie. Serviciile de sprijin, inclusiv asistența personală, nu ar trebui să fie partajate cu alte persoane decât în cazul în care această decizie se bazează pe consimțământul liber și informat al persoanelor în cauză.

61. Statele părți trebuie să includă următoarele elemente în criteriile de eligibilitate pentru accesul la asistență: ar trebui ca evaluarea să se bazeze pe o abordare a dizabilităților axată pe drepturile omului, să se concentreze mai degrabă asupra nevoilor persoanei cu dizabilități care au apărut din cauza obstacolelor din cadrul societății decât asupra nevoilor inerente dizabilității sale, să ia în considerare și să respecte dorințele și preferințele persoanei în cauză și să asigure implicarea deplină a persoanelor cu dizabilități în procesul decizional.

62. Transferurile de numerar, cum ar fi pensiile de invaliditate, reprezintă una din formele în care statele părți acordă sprijin persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu articolele 19 și 28 din Convenție. Astfel de transferuri de numerar constituie deseori o formă de recunoaștere a cheltuielilor legate de dizabilități și facilitează integrarea deplină a persoanelor cu dizabilități în comunitate. Acestea permit, de asemenea, abordarea situațiilor de sărăcie și de sărăcie extremă, cu care se pot confrunta persoanele cu dizabilități. Statele părți nu trebuie să cauzeze persoanelor cu dizabilități dificultăți suplimentare față de cele cu care se confruntă deja, prin reducerea veniturilor acestora în perioadele de criză economică sau financiară sau prin adoptarea unor măsuri de austeritate care nu sunt conforme cu standardele aplicabile în domeniul drepturilor omului, enunțate la punctul 38 de mai sus.

63. Ar trebui ca sprijinul care trebuie acordat persoanelor cu dizabilități să fie evaluat utilizând o abordare personalizată și adaptată activităților specifice fiecărei persoane și obstacolelor concrete în calea integrării în comunitate, cu care se confruntă persoanele cu dizabilități. Evaluarea ar trebui să recunoască faptul că este necesar ca persoanele cu dizabilități să aibă acces la activități care variază de-a lungul timpului. Statele părți ar trebui să se asigure că sprijinul personalizat oferit persoanelor cu dizabilități, inclusiv transferurile

de numerar/bugetele personale, ia în considerare și abordează provocările cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din zonele rurale și/sau urbane.

64. Statele părți ar trebui să furnizeze și să disemineze în timp util informațiile actualizate și exacte necesare pentru luarea unor decizii informate cu privire la o viață independentă și la serviciile de sprijin din comunitate. Aceste informații ar trebui să fie puse la dispoziție în formate accesibile, inclusiv în Braille, limbajul mimico-gestual, prin modalități de comunicare tactilă, în formate ușor de citit, ușor de înțeles și prin sisteme de comunicare alternative și augmentative.

65. Statele ar trebui să se asigure că personalul care lucrează sau urmează să lucreze în servicii legate de dizabilități, inclusiv personalul de serviciu, decidenții și funcționarii publici care monitorizează serviciile destinate persoanelor cu dizabilități sunt instruiți în mod corespunzător, atât în teorie, cât și în practică, cu privire la viața independentă în cadrul comunității. Statele ar trebui, de asemenea, să stabilească criteriile conforme cu articolul 19, referitoare la entitățile care solicită permisiunea de a acorda sprijin social persoanelor cu dizabilități, pentru a le permite să trăiască în comunitate, și să evalueze modul în care acestea își îndeplinesc sarcinile. Statele părți ar trebui, de asemenea, să se asigure că cooperarea internațională în conformitate cu articolul 32 din Convenție și investițiile și proiectele întreprinse în acest cadru nu contribuie la perpetuarea obstacolelor în calea unei vieți independente în cadrul comunității, ci mai degrabă la eliminarea barierelor și la sprijinirea punerii în aplicare a dreptului la viață independentă și integrare în comunitate. După situațiile de producere a unui dezastru, este important să nu fie reclădite bariere, acesta fiind un aspect care ține de punerea în aplicare a articolului 11 din Convenție.

66. Statele părți trebuie să asigure accesul la justiție și să ofere asistență judiciară gratuită și consiliere juridică adecvată, căi de atac și sprijin, inclusiv prin asigurarea unor adaptări rezonabile și unor ajustări de ordin procedural, pentru persoanele cu dizabilități care doresc să își valorifice dreptul la o viață independentă în comunitate.

67. Statele părți ar trebui să ofere servicii de sprijin adecvate îngrijitorilor familiari, astfel încât aceștia să poată, la rândul lor, să-și sprijine copilul sau ruda să trăiască independent în comunitate. Acest sprijin ar trebui să includă servicii de îngrijire temporară, servicii de îngrijire a copiilor și alte servicii de susținere a părinților. De asemenea, este esențial să se ofere un sprijin financiar îngrijitorilor familiari, care trăiesc adesea în situații de sărăcie extremă, fără posibilitatea de a avea acces la piața forței de muncă. Statele părți ar trebui, de asemenea, să le ofere familiilor un sprijin social și să încurajeze dezvoltarea unor servicii de consiliere, grupuri de sprijin și a altor opțiuni de sprijin adecvate.

68. Statele părți trebuie să efectueze în mod regulat studii și alte forme de analiză care să furnizeze date cu privire la barierele fizice, de comunicare, de mediu, de infrastructură și comportamentale cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și cerințele necesare pentru punerea în aplicare a dreptului la viață independentă în comunitate.

IV. Relația cu alte dispoziții ale Convenției

69. Dreptul la viață independentă și integrare în comunitate este strâns legat de exercitarea altor drepturi ale omului prevăzute în Convenție. În același timp, acesta reprezintă mai mult decât suma acestor drepturi, deoarece afirmă că toate drepturile ar trebui exercitate în cadrul acelei comunități în care o persoană alege să trăiască și doar într-o comunitate în care poate fi realizată dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale.

70. Consultarea și implicarea activă a persoanelor cu dizabilități, prin intermediul organizațiilor care le reprezintă [articolul 4 alineatul (3)], este esențială pentru adoptarea tuturor planurilor și strategiilor, precum și pentru monitorizarea și supravegherea punerii în aplicare a dreptului la o viață independentă în cadrul comunității. Decidenții de la toate nivelurile trebuie să implice în mod activ și să consulte persoane cu toate tipurile de dizabilități, inclusiv organizațiile femeilor cu dizabilități, persoanele în vârstă cu dizabilități, copiii cu dizabilități, persoanele cu dizabilități psihosociale și persoanele cu dizabilități intelectuale.

71. În ceea ce privește viața independentă și integrarea în comunitate, nediscriminarea (articolul 5) este importantă din perspectiva accesului la serviciile de sprijin și primirii acestora. Statele părți ar trebui să definească criteriile și procedurile de eligibilitate pentru accesarea serviciilor de sprijin în mod nediscriminatoriu, obiectiv și axat pe nevoile persoanei, mai degrabă decât pe deficiențe, și conform unei abordări bazate pe drepturile omului. Crearea de servicii specifice destinate persoanelor cu dizabilități, care să țină seama de circumstanțele speciale în care se află persoana în cauză și care să fie adaptate nevoilor acestora, cum ar fi serviciile pentru copii, studenți, angajați și persoane în vârstă cu dizabilități, nu ar trebui considerată o încălcare discriminatorie a Convenției, ci mai degrabă o acțiune pozitivă justă și disponibilă din punct de vedere legal. Persoanele cu dizabilități care se confruntă cu o discriminare care încalcă articolul 19 trebuie să dispună de căi de atac efective și accesibile din punct de vedere financiar.

72. De multe ori, femeile și fetele cu dizabilități (articolul 6) sunt excluse și izolate într-o măsură mai mare și se confruntă cu mai multe restricții în ceea ce privește locul lor de reședință, precum și condițiile mediului lor de viață, din cauza stereotipurilor paternaliste și a modelelor sociale patriarhale care discriminează femeile în societate. Femeile și fetele cu dizabilități se confruntă, de asemenea, cu o discriminare bazată pe gen, multiplă și intersectorială, fiind expuse unui risc mai mare de instituționalizare și violență, inclusiv violență sexuală, abuz și hărțuire.⁸ Statele părți trebuie să pună la dispoziția victimelor violenței și abuzurilor căi de atac și servicii de sprijin la prețuri accesibile sau cu titlu gratuit. Femeile cu dizabilități care se confruntă cu violența în familie sunt adesea mai dependente din punct de vedere economic, fizic sau emoțional de agresorii lor, care, de multe ori, sunt chiar îngrijitorii acestora, iar o astfel de situație împiedică femeile cu dizabilități să părăsească relațiile abuzive și conduce la creșterea izolării lor sociale. Prin urmare, pentru a asigura exercitarea dreptului la viață independentă și integrare în comunitate, ar trebui să se acorde o atenție deosebită egalității de gen, precum și eliminării discriminării bazate pe gen și a modelelor sociale patriarhale.

73. Normele și valorile culturale pot avea efectul negativ de a restrânge posibilitățile femeilor și fetelor cu dizabilități de a alege și de a controla mediul lor de viață, de a limita autonomia acestora, de a le obliga să trăiască în anumite condiții de viață, de a le impune să facă abstracție de propriile nevoi și, în schimb, să le servească pe cele ale altora și să-și asume anumite roluri în cadrul familiei.⁹ Statele părți ar trebui să ia măsuri pentru a elimina discriminarea împotriva femeilor și obstacolele întâmpinate de acestea în ceea ce privește accesul la servicii sociale și sprijin, precum și pentru a se asigura că diferitele politici, programe și strategii privind accesul la servicii sociale și sprijin țin seama în mod corespunzător de egalitatea între bărbați și femei.

74. Statele părți ar trebui, de asemenea, să se asigure că măsurile care vizează dezvoltarea, progresul și implicarea femeilor și fetelor cu dizabilități [articolul 6 alineatul (2)] abordează inegalitățile bazate pe gen în ceea ce privește accesul la sprijin și protecție socială. Statele părți ar trebui să adopte măsuri adecvate pentru a încuraja echilibrul dintre viața profesională și cea privată (resurse, timp, servicii), care să sprijine (re)intrarea femeilor cu dizabilități pe piața liberă a forței de muncă și să se asigure că bărbații și femeile au drepturi și responsabilități egale în exercitarea autorității părintești.¹⁰ De asemenea, statelor părți le revine responsabilitatea să se asigure că adăposturile pentru victimele violenței bazate pe gen sunt pe deplin accesibile femeilor și fetelor cu dizabilități.

75. Existența unor servicii de sprijin adecvate și care să țină seama de vârstă, destinate fetelor și băieților cu dizabilități, are o importanță vitală pentru exercitarea egală de către aceștia a drepturilor omului (articolul 7). Este esențial să se respecte capacitățile în continuă evoluție ale copiilor cu dizabilități și să li se acorde sprijin pentru a li se permite să își exprime opinia cu privire la alegerile care au un impact asupra acestora. De asemenea, este important să se ofere sprijin, informații și îndrumare familiilor (articolul 23), pentru a preveni

⁸ A se vedea Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 3 (2016) privind femeile și fetele cu dizabilități.

⁹ Ibid., pct. 8, 18, 29 și 55.

¹⁰ A se vedea Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Recomandarea generală nr. 21 (1994) privind egalitatea în cadrul căsătoriei și relațiilor de familie.

instituționalizarea copiilor cu dizabilități, și să fie instituite politici incluzive privind adopția, pentru a asigura egalitatea de șanse pentru copiii cu dizabilități.

76. În ceea ce privește interacțiunile sociale și relațiile cu persoane cu aceleași probleme, este posibil ca adolescenții să prefere să dispună mai degrabă de asistență personală sau interpreți profesioniști de limbaj mimico-gestual decât de un sprijin informal oferit de rude. Statele părți ar trebui să instituie forme inovatoare de sprijin și servicii accesibile pentru copiii și adolescenții cu dizabilități, prin consultarea lor directă sau prin intermediul organizațiilor care îi reprezintă. Copiii cu dizabilități pot avea nevoie de sprijin pentru a practica sporturi sau activități în colectivitate, împreună cu alți copii de vârsta lor. Ar trebui ca adolescenților cu dizabilități să li se ofere posibilitatea de a petrece timp și de a participa la activități recreative alături de persoane cu aceleași probleme. Statele părți trebuie să furnizeze dispozitive și tehnologii de asistență care să faciliteze integrarea adolescenților cu dizabilități în rețelele de persoane de vârsta lor cu aceleași probleme. În plus, serviciile care facilitează tranziția tinerilor la vârsta de adult, inclusiv sprijinul de care au nevoie atunci când se mută din căminul familial, încep să lucreze și urmează studii superioare, sunt esențiale pentru sprijinirea unei vieți independente.

77. Creșterea gradului de conștientizare (articolul 8) este esențială pentru crearea unor comunități deschise, favorabile și incluzive, deoarece, în cele din urmă, articolul 19 se referă la transformarea comunităților. Este necesar să fie eradicate stereotipurile, discriminarea în favoarea persoanelor fără dizabilități, considerate superioare celor cu dizabilități, și concepțiile greșite, care împiedică persoanele cu dizabilități să trăiască independent, și să fie promovată o imagine pozitivă a acestora și a contribuțiilor lor la societate. Ar trebui să se asigure creșterea gradului de conștientizare de către autorități, funcționari publici, profesioniști, mass-media, publicul larg și persoanele cu dizabilități și membrii familiilor acestora. Toate activitățile de creștere a gradului de conștientizare ar trebui desfășurate în strânsă cooperare cu persoanele cu dizabilități, prin intermediul organizațiilor care le reprezintă.

78. Drepturile prevăzute la articolul 19 sunt legate de obligațiile statelor părți cu privire la accesibilitate (articolul 9) deoarece accesibilitatea generală a întregului mediu construit, a transportului, a informațiilor și mijloacelor de comunicare, precum și a facilităților și serviciilor conexe deschise publicului din cadrul unei comunități este o condiție prealabilă pentru o viață independentă în comunitate. Articolul 9 prevede identificarea și eliminarea barierelor în calea accesului la clădirile deschise publicului, cum ar fi revizuirea reglementărilor din domeniul construcțiilor și urbanismului, includerea standardelor designului universal într-o varietate de sectoare și stabilirea unor standarde de accesibilitate în materie de locuințe.

79. Statele părți trebuie să ia în considerare în prealabil obligația de a furniza servicii de sprijin persoanelor cu dizabilități în toate activitățile de gestionare a riscurilor în situații de producere a unor dezastre (articolul 11) și să se asigure că acestea nu sunt lăsate în urmă sau uitate. De asemenea, este important să nu fie reclădite obstacole după situațiile de conflict armat, urgențe umanitare sau după producerea de dezastre naturale. Procesele de reconstrucție trebuie să asigure accesibilitatea deplină a persoanelor cu dizabilități, pentru a le permite să aibă o viață independentă în cadrul comunității.

80. Recunoaștere egală în fața legii (articolul 12) garantează că toate persoanele cu dizabilități au dreptul de a-și exercita capacitatea juridică deplină și, prin urmare, au dreptul egal de a-și exercita libertatea de a face alegeri și de control asupra propriei vieți, alegând unde, cu cine și cum doresc să trăiască, și de a beneficia de sprijin în conformitate cu dorințele și preferințele lor. Pentru a realiza pe deplin tranziția către procesele decizionale susținute și pentru a pune în aplicare drepturile consacrate la articolul 12, este imperativ ca persoanele cu dizabilități să aibă posibilitatea de a-și dezvolta și de a-și exprima dorințele și preferințele, pentru a-și exercita capacitatea juridică în condiții de egalitate cu ceilalți. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv, acestea trebuie să facă parte din comunitate. În plus, ar trebui să se acorde sprijin în exercitarea capacității juridice, printr-o abordare axată pe comunitate, care să respecte dorințele și preferințele persoanelor cu dizabilități.

81. Accesul la justiție, astfel cum este consacrat la articolul 13, este fundamental pentru a asigura exercitarea deplină a dreptului la o viață independentă în comunitate. Statele părți

trebuie să se asigure că toate persoanele cu dizabilități au capacitate juridică și calitate procesuală. În plus, statele părți trebuie să se asigure că toate deciziile privind viața independentă în comunitate pot face obiectul unei căi de atac. Sprijinul oferit pentru a permite o viață independentă în cadrul comunității este executoriu ca drept și prerogativă. Pentru a garanta accesul egal și efectiv la justiție, sunt esențiale drepturi materiale la asistență judiciară, la sprijin și la ajustări de ordin procedural și adecvate vârstei.

82. Instituționalizarea nevoluntară pe motiv de dizabilități sau circumstanțe asociate, cum ar fi pretinsa „periculozitate” sau alți factori, astfel cum au fost dezvoltate de Comitet în orientările sale privind articolul 14, este adesea cauzată sau facilitată de o lipsă a serviciilor de sprijin destinate persoanelor cu dizabilități. Prin urmare, punerea în aplicare a articolului 19 va preveni, în cele din urmă, încălcarea articolului 14.

83. Este extrem de important să se garanteze că serviciile de sprijin sunt organizate astfel încât să nu lase loc pentru eventuale abuzuri sau exploatari ale persoanelor cu dizabilități sau pentru orice formă de violență împotriva acestora (articolul 16). Tuturor persoanelor cu dizabilități care utilizează serviciile prevăzute la articolul 19 și care se pot confrunta cu abuzuri, violență și exploatare trebuie să le fie puse la dispoziție mecanisme de monitorizare, căi de atac și reparații care țin seama de persoanele cu dizabilități, de genul și de vârsta acestora. Deoarece există tendința de a izola de restul comunității persoanele rezidente în instituții, femeile și fetele cu dizabilități instituționalizate sunt mai expuse violenței bazate pe gen, inclusiv sterilizării forțate, abuzului sexual și fizic, abuzului emoțional, precum și unei izolări prelungite. De asemenea, acestea se confruntă cu obstacole mai mari atunci când denunță astfel de acte de violență. Este imperativ ca statele să includă aceste aspecte în mecanismele de monitorizare a instituțiilor și să asigure accesul la căi de atac și reparații femeilor cu dizabilități care sunt expuse violenței bazate pe gen în cadrul instituțiilor.

84. Fără furnizarea unui sprijin pentru asigurarea mobilității personale (articolul 20), multe persoane cu dizabilități continuă să se confrunte cu bariere în calea unei vieți independente în comunitate. Punerea la dispoziție de mijloace, dispozitive de mobilitate, tehnologii de asistare și forme active de asistență și de intermediere de calitate, la un cost accesibil, astfel cum se prevede la articolul 20, constituie o condiție prealabilă pentru includerea și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în comunitățile lor respective.

85. Persoanele cu dizabilități au dreptul de a avea acces la toate informațiile publice în formate accesibile și de a solicita și primi informații și de a exprima idei în condiții de egalitate cu ceilalți (articolul 21). Comunicarea se poate realiza prin intermediul formelor și formatelor de comunicare alese de ele, inclusiv Braille, limbajul mimico-gestual, forme de comunicare tactilă și forme ușor de citit, ușor de înțeles, precum și moduri, mijloace și formate de comunicare alternative. Este important ca fluxul de comunicare și de informații să se desfășoare în ambele direcții și ca serviciile și facilitățile să fie accesibile persoanelor care utilizează modalități diferite de comunicare. Este deosebit de important ca informațiile privind serviciile de sprijin și sistemele de protecție socială, inclusiv mecanismele care au legătură cu dizabilitățile, să fie accesibile și disponibile din diverse surse, pentru a le permite persoanelor cu dizabilități să ia decizii și să facă alegeri pe deplin informate cu privire la locul în care, cu cine și cum vor locui și ce fel de servicii sunt cele mai potrivite pentru ele. De asemenea, este extrem de important ca mecanismele pentru furnizarea de feedback și formularea de plângeri să pună la dispoziție mijloace de comunicare accesibile.

86. Statele părți ar trebui să se asigure că, în cadrul furnizării de servicii de sprijin în temeiul articolului 19, viața personală, familia, căminul, corespondența și onoarea persoanelor cu dizabilități sunt protejate împotriva oricărei intruziuni nelegale (articolul 22). În orice caz de intruziune nelegală, tuturor persoanelor cu dizabilități care utilizează serviciile de sprijin trebuie să le fie puse la dispoziție mecanisme de monitorizare, căi de atac și reparații care țin seama de persoanele cu dizabilități, de genul și de vârsta acestora.

87. Dreptul de a trăi independent în cadrul comunității este strâns legat de dreptul copiilor și părinților cu dizabilități la o viață de familie (articolul 23). Absența sprijinului și serviciilor comunitare poate crea presiuni și constrângeri financiare pentru familia persoanelor cu dizabilități; drepturile consacrate la articolul 23 sunt esențiale pentru a împiedica separarea copiilor de familia lor și instituționalizarea acestora, precum și pentru a sprijini familiile în viața în cadrul comunității. Aceste drepturi sunt la fel de importante pentru a garanta că copiii

nu sunt separați de părinții lor din cauza dizabilităților acestora din urmă. Statele părți ar trebui să le ofere familiilor informații, orientări și sprijin pentru a putea susține drepturile copiilor lor și să promoveze integrarea în comunitate și participarea la viața acesteia.

88. Viața independentă și integrarea în comunitate sunt inerent legate de educația incluzivă (articolul 24) și necesită recunoașterea dreptului persoanelor cu dizabilități de a trăi independent, de a se integra în comunitate și de a participa la viața acesteia.¹¹ Integrarea persoanelor cu dizabilități în sistemul de învățământ de masă favorizează incluziunea persoanelor cu dizabilități în comunitate. Dezinstituționalizarea implică, de asemenea, introducerea unui sistem de învățământ incluziv. Statele părți ar trebui să ia notă de rolul pe care exercitarea dreptului la educație incluzivă îl va juca prin contribuția la consolidarea punctelor forte, a competențelor și a aptitudinilor necesare pentru ca toate persoanele cu dizabilități să se bucure și să beneficieze de viața în comunitate și să contribuie la aceasta.

89. Unitățile și serviciile medicale generale (articolul 25) trebuie să fie disponibile pentru persoanele cu dizabilități în comunitățile lor, să fie accesibile, adaptabile și acceptabile și să includă sprijinul de care au nevoie unele persoane cu dizabilități (de exemplu, persoanele cu nevoi complexe de comunicare, cu dizabilități psihosociale sau intelectuale și/sau persoanele surde) în timpul spitalizărilor, intervențiilor chirurgicale și consultațiilor medicale. Punerea la dispoziție a unor servicii prestate de asistenți medicali, fizioterapeuți, psihiatri sau psihologi, atât în cadrul spitalelor, cât și la domiciliu, face parte din asistența medicală și ar trebui considerată ca fiind o obligație pe care un stat parte trebuie să o îndeplinească mai degrabă în temeiul articolului 25 decât în temeiul articolului 19.

90. Viața independentă în comunitate, abilitarea și reabilitarea (articolul 26) sunt interdependente. Unele persoane cu dizabilități nu pot să beneficieze de serviciile de reabilitare dacă nu dispun de sprijinul personalizat necesar. În același timp, scopul reabilitării este de a le permite persoanelor cu dizabilități să participe deplin și efectiv la viața comunității. Abilitarea și reabilitarea unei persoane cu dizabilități trebuie să se realizeze întotdeauna cu consimțământul său liber și informat. Abilitarea și reabilitarea sunt deosebit de relevante în ceea ce privește educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea și aspectele sociale.

91. Existența unor servicii de sprijin personalizate, inclusiv asistența personală, este adesea o condiție prealabilă pentru exercitarea efectivă a dreptului la muncă și încadrarea în muncă (articolul 27). În plus, persoanele cu dizabilități ar trebui, de asemenea, să devină angajatori, manageri sau formatori în sectorul serviciilor de sprijin destinate persoanelor cu dizabilități. Prin urmare, punerea în aplicare a articolului 19 va contribui la eliminarea treptată a formelor protejate de angajare în muncă.

92. Pentru a garanta că persoanele cu dizabilități beneficiază de un standard de viață adecvat (articolul 28), statele părți ar trebui să le asigure, printre altele, accesul la servicii de sprijin care să le permită să trăiască independent. Prin urmare, statele părți au obligația de a asigura accesul la servicii adecvate și accesibile ca preț, la dispozitive și alte tipuri de asistență pentru nevoile aferente dizabilității, în special pentru persoanele cu dizabilități care trăiesc în sărăcie. În plus, este necesar să se asigure accesul la programe de locuințe publice și subvenționate în cadrul comunității. Se consideră contrar Convenției ca persoanele cu dizabilități să plătească singure cheltuielile pe care le implică dizabilitățile lor.

93. Pentru a influența și a lua parte la deciziile care au impact asupra dezvoltării comunității lor, toate persoanele cu dizabilități ar trebui să își exercite și să se bucure de dreptul de a participa la viața politică și publică (articolul 29), în mod direct sau prin intermediul organizațiilor care le reprezintă. Un sprijin adecvat poate să ajute în mod semnificativ persoanele cu dizabilități în exercitarea dreptului lor de a vota și de a participa la viața politică și la administrarea afacerilor publice. Este important să se garanteze că persoanele care asistă persoanele cu dizabilități sau alți membri ai personalului de sprijin nu restrâng sau abuzează de alegerile pe care le fac acestea în exercitarea dreptului lor de vot.

94. Viața culturală, activitățile recreative, timpul liber și sportul (articolul 30) sunt componente importante ale vieții în comunitate și în cadrul cărora poate fi urmărită și

¹¹ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 4 (2016) privind dreptul la educație incluzivă.

realizată incluziunea, de exemplu prin asigurarea faptului că evenimentele, activitățile și facilitățile sunt accesibile persoanelor cu dizabilități și sunt incluzive. În special asistenții personali, ghizii, cititorii sau interpreții profesioniști de limbaj mimico-gestual sau comunicare tactilă contribuie la asigurarea integrării persoanelor cu dizabilități în comunitate, în conformitate cu voința și preferințele acestora. Este important ca utilizarea oricărui tip de sprijin să fie considerată ca făcând parte din cheltuielile pe care le implică dizabilitățile, întrucât astfel de servicii de sprijin contribuie la promovarea integrării în comunitate și la o viață independentă. Asistenții necesari pentru participarea la activități culturale și recreative nu ar trebui să fie obligați să plătească taxe de intrare. De asemenea, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, nu ar trebui să existe restricții cu privire la serviciile de asistență oferite pentru desfășurarea de activități, atât în ceea ce privește momentul și locul acordării asistenței, cât și în privința tipurilor de activități pentru care poate fi acordată asistența.

95. Datele și informațiile trebuie să fie defalcate în mod sistematic (articolul 31) în funcție de dizabilități, în toate sectoarele, inclusiv în ceea ce privește locuințele, condițiile de viață și sistemele de protecție socială, precum și accesul la o viață independentă, la sprijin și servicii. Informațiile colectate ar trebui să permită realizarea unor analize periodice privind progresele realizate în ceea ce privește dezinstituționalizarea și tranziția către servicii de sprijin oferite în cadrul comunității. Este important ca indicatorii să reflecte circumstanțele specifice din fiecare stat parte.

96. Cooperarea internațională (articolul 32) trebuie să se desfășoare într-o manieră care să garanteze că ajutoarele externe sunt investite în servicii de sprijin din cadrul comunităților locale care să respecte dorințele și preferințele persoanelor cu dizabilități și care să promoveze dreptul acestora de a alege unde, cu cine și în ce condiții de viață să trăiască, în conformitate cu articolul 19. Nu este acceptabil ca fondurile obținute în cadrul cooperării internaționale să fie investite în dezvoltarea de noi instituții, locuri de internare sau modele de îngrijire instituționalizată, întrucât acest lucru are ca rezultat segregarea și izolarea persoanelor cu dizabilități.

V. Implementarea la nivel național

97. Comitetul ia notă de faptul că statele părți se pot confrunta cu provocări la nivel național la punerea în aplicare a dreptului la o viață independentă și integrare în comunitate. Cu toate acestea, în conformitate cu conținutul normativ și cu obligațiile evidențiate mai sus, statele părți ar trebui să ia următoarele măsuri pentru a asigura punerea deplină în aplicare a articolului 19 din Convenție:

- (a) abrogarea tuturor legilor care împiedică orice persoană cu dizabilități, indiferent de tipul de deficiență, să aleagă unde, cu cine și cum să trăiască, inclusiv dreptul de a nu fi internată pe baza niciunui tip de dizabilitate;
- (b) adoptarea și punerea în aplicare de legi, standarde și alte măsuri cu scopul de a face accesibile tuturor persoanelor cu dizabilități comunitățile locale și mediul înconjurător, precum și informarea și comunicarea;
- (c) asigurarea faptului că programele de protecție socială răspund nevoilor diverselor categorii de persoane cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți;
- (d) includerea principiilor designului universal, atât pentru spațiul fizic, cât și pentru cel virtual, în politici, legi, standarde și alte măsuri, inclusiv monitorizarea îndeplinirii/implementării obligațiilor; revizuirea reglementărilor din domeniul construcțiilor pentru a garanta că acestea respectă principiile designului universal și orientările legislative privind construcțiile, astfel cum se subliniază în Comentariul general nr. 2 al Comitetului;
- (e) garantarea drepturilor materiale și procedurale de a trăi independent în cadrul comunității pentru toate persoanele cu dizabilități;
- (f) informarea persoanelor cu dizabilități cu privire la dreptul lor la viață independentă și integrare în comunitate în forme în care acestea pot înțelege informațiile și punerea la dispoziție de programe de formare în vederea creșterii gradului de autonomie, cu scopul de a ajuta persoanele cu dizabilități să învețe cum să își valorifice drepturile lor;

- (g) adoptarea de strategii clare și țintite de dezinstituționalizare, cu termene specifice și bugete adecvate, pentru a elimina toate formele de izolare, segregare și instituționalizare a persoanelor cu dizabilități; ar trebui acordată o atenție specială persoanelor cu dizabilități psihosociale și/sau intelectuale și copiilor cu dizabilități aflați în prezent în instituții;
- (h) crearea unor programe de creștere a gradului de conștientizare, care să abordeze atitudinile negative față de persoanele cu dizabilități și stereotipurile negative cu privire la acestea, și asigurarea transformării comunității prin depunerea de eforturi pentru dezvoltarea unor servicii generale personalizate și accesibile;
- (i) asigurarea participării persoanelor cu dizabilități, în mod direct și prin intermediul organizațiilor care le reprezintă, la transformarea serviciilor și comunităților de sprijin și la conceperea și punerea în aplicare a strategiilor de dezinstituționalizare;
- (j) elaborarea de politici și orientări legislative cuprinzătoare și alocarea de resurse financiare pentru construirea unor locuințe accesibile și la un cost rezonabil, amenajarea mediului fizic și spațiilor publice și pentru transporturi, însoțite de termene adecvate pentru punerea lor în aplicare, și stabilirea unor sancțiuni eficiente, disuasive și proporționale pentru încălcarea acestor politici și orientări de către autoritățile publice sau private;
- (k) alocarea de resurse pentru dezvoltarea și punerea la dispoziția tuturor persoanelor cu dizabilități a unor servicii de sprijin adecvate și suficiente, axate pe nevoile beneficiarilor, care pot fi controlate de „utilizatori” și gestionate de aceștia, cum ar fi asistența personală, ghizi, cititori și interpreți profesioniști de limbaj mimico-gestual sau alt tip de interpreți cu pregătire de specialitate;
- (l) elaborarea unor proceduri de atribuire a contractelor pentru furnizarea unor servicii de sprijin destinate persoanelor cu dizabilități care trăiesc independent în comunitate care să țină seama de conținutul normativ al articolului 19;
- (m) instituirea unor mecanisme de monitorizare a instituțiilor existente și a serviciilor rezidențiale, a strategiilor de dezinstituționalizare și a punerii în aplicare a dreptului la viață independentă și integrare în comunitate, ținând seama de rolul cadrelor de monitorizare independente;
- (n) îndeplinirea obligației de monitorizare și punere în aplicare, prevăzută la articolul 19, în deplină consultare cu persoanele cu dizabilități și cu participarea acestora, prin intermediul organizațiilor care le reprezintă.
-